

UVOD

Svaka proizvodnja, raspodjela, razmjena i potrošnja se zasnivaju na trošenju rada, predmeta rada i sredstava za rad. To i takvo trošenje u procesu rada se vrši radi dobijanja unapred određenih rezultat tog ulaganja. Na osnovu toga možemo reći da proces proizvodnje predstavlja dijalektičko jedinstvo trošenja rada, predmeta rada i sredstava za rad, što znači da bez troškova nema procesa stvaranja novih upotrebnih vrijednosti.

Cilj obavljanja proizvodnog procesa je da se dobije novi proizvodi i usluge koji će se podmiriti ljudske potrebe i sa kojima će proizvođači ostvariti ekonomske i finansijske koristi. Proizvodnja novih proizvoda i vršenje usluga iziskuje potrošnju raznih materijalnih i nematerijalnih dobara, odnosno činilaca procesa proizvodnje kao, na primjer, sirovina, mašine, radna snaga i sl. Kako ovi činioci imaju svoje vrijednosti, to se onda i njihovo trošenje, radi dobijanja novih proizvoda i usluga, izražava vrijednosno, tj. novčano. Stoga proizvođači nastoje da vrijednost proizvoda i usluga bude veća od vrijednosti utrošenih činilaca procesa proizvodnje, tj. od vrijednosti utrošene radne snage, sredstava za rad i predmeta rada kako bi ostvarili određenu finansijsku korist.

U ciklusu stvaranja nove vrijednosti proces proizvodnje se odvija na tehnološkim i netehnološkim radnim mjestima. Na tehnološkim radnim mjestima predmeti rada, dejstvom mehaničkih, fizičkih ili hemijskih uticaja mijenjaju dotadašnja svojstva, stvarajući novi proizvod sa sličnim ili potpuno novim upotrebnim vrijednostima. To znači da se početni oblik u procesu proizvodnje razvija, uvećava, mijenja i dobija novi kvalitet al i kvantitet. Otuda se može reći, da su “ troškovi novčani izraz trošenja elemenata u procesu reprodukcije, s ciljem da se dobije nov proizvod novih upotrebnih vrijednosti”¹. Iz tih razlika troškovi su kategorija na koju se u procesu rada može uticati u pravcu njihovog povećanja ili smanjenja. Pri organizovanju proizvodnje mora se poći od toga da pažnja bude usmjerena u nastojanju da troškovi budu objektivno uslovljena kategorija. Organizacioni faktori na svoj način utiču na smanjenje ili njihovo povećanje, to je teren gdje se može dosta učiniti sa ciljem da se troškovi svedu u optimalne okvire, a time i maksimira razlika između prihoda i razloga.

Uz bolju ili lošiju organizaciju rada, troškovi mogu biti veći ili manji od objektivno nužnih. Često uticaj promjena cijena, poreza, doprinosa, kamata i drugih dažbina koje propisuje država, mogu uticati na promjenu veličine troškova. Svakako, uz bolju organizaciju i veće angažovanje službi preduzeća u pronalaženju jeftinijih izvora, povoljnijeg rabata, kasa skonta, uredniju naplatu potraživanja, veći koeficijent obrta, manje troškove osiguranja, racionalizaciju zaliha i sl.- direktno se može uticati na smanjenja ili bar ublažavanje ovog spoljnog uticaja na rentabilnost poslovanja. Uporedo sa prednjim i mnogi tehnički, a posebno unutrašnji organizacioni faktori, na svoj način djeluju na veličinu troškova, a time i uspješnost poslovanja preduzeća.

¹ Seluković B., 1998., Teorija troškova, Peć, Viša ekonomska škola, str. 20.

U teoriji i praksi postoje različiti pojmovi koji izražavaju vrijednosno trošenje činilaca procesa proizvodnje i drugih dobara. To su *troškovi*, *novčani izdaci* i *rashodi*.

Za Šmalembaha troškovi su potrošnja dobara prouzrokovana proizvodnjom novih proizvoda, gdje se pod dobrima podrazumjevaju ne samo materijalna dobra, kao npr. sirovine, mašine i druga materijalna dobra, već i radna snaga kao i sve one vrijednosti koje se troše radi njihovog dobijanja. Prema tome, **“troškovi su vrijednosno izraženo trošenje činilaca procesa proizvodnje, kao i novčana izdavanja učinjena u svrhu dobijanja novih proizvoda i usluga.**

Izdaci predstavljaju plaćanja koja se vrše radi pribavljanja činilaca proizvodnog procesa ili stvaranje uslova za proizvodnju novih proizvoda, a i ne moraju biti uslovljeni dobijanjem novih proizvoda i usluga.

Pod rashodima se podrazumjeva vrijednost onih dobara koja se potroše ili na drugi način izgube za račun preduzeća ili gazdinstva u poslovne ili druge svrhe.”²

² Gogić P., 2009., Teorija troškova sa kalkulacijama, Beograd, Poljoprivredni fakultet, str. 13.